

Research Paper

explanation of indigenous tourism capacity on livelihood development in desert areas case study: shahdad , kerman county , kerman province

Behnam Nazari zadeh¹, Seyed ali Alhoseiny Almodaresi², Mostafa Khabazi³ Saedeh Moayedfar⁴

1. PhD Student of Geomorphology and Urban Planning, Department, Human Sciences Faculty, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.

2. Professor, GIS&RS Department, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran.

3. As. oaaeeeprofssor of goomorphoogy, Humnn nnnnmns uuuutty, shhddbbhonorr unvrstty, krr ma. . Irnn.

4. AssoeeeeProfssor of ooo grppr y ppp rrtmnn., uu man Šnnnñ's ccc utty., ee ybod nn ivrr styt ee yb. d, I nn.

Received: 20 August 2020

Accepted: 5 April 2021

PP: 223-242

Use your device to scan and read the article online

Indigenous tourism, Lut plain, Shahdad city.

Abstract

the attitude of the local community and measuring social, cultural, economic, environmental and physical indicators, as well as explaining the model based on economic components, is important in future tourism planning for local communities. Lut plain located in the provinces of Kerman (Kerman city, Shahdad city), South Khorasan and Sistan and Baluchestan, is one of the desert tourism destinations that has been considered by tourists and planners for a decade. Due to the growth of tourism activities, challenges related to improving the quality of life of the people and its growth trend by the tourism industry in the future of this unique region have been raised. According to the purpose of this study, which is to explain the capacity of the effects of local tourism on livelihood development in the city of Shahdad, our statistical population is the heads of households living in the city of Shahdad; Data collection method in this research includes library method and cross-sectional survey method. To extract the mentioned indicators, SPSS software, Vicker technique and HOLSAT model have been used. Includes job opportunities for all sections of society with a score of 0.820 as the most important effective factor in improving the quality of life and also the results of the HOLSAT model show that except in the environmental sector where the majority is a deterrent to improving the quality of life of local people. Other areas are the most important thing to improve the quality of life of residents.

Citation: Nazari zadeh, B; Alhoseiny Almodaresi , S A; Khabazi M; Moayedfar, S (2022): explanation of indigenous tourism capacity on livelihood development in desert areas .Journal of Regional Planning , Vol12, No 47, PP:223-242.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.5420

Corresponding author: Seyed ali Alhoseiny Almodaresi

Address: Professor, GIS&RS Department, Yazd Branch, Islamic Azad University, Yazd, Iran

Tell:

Email: Almodaresi@iauyazd.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

today, tourism phenomenon due to its abundant income, has many countries to allocate a lot of capital to this sector. understanding the capabilities and capabilities of human and human using the spatial pattern of development and priority of development power is a fundamental strategy for the optimal planning of the region. in recent decade, in recent decades, attention to the development of different types of tourism especially in the lower areas of development in order to improve the livelihood and sustainability of the country has found a special place in the macro programs of these countries. in this regard, desert and desert areas with regard to specific conditions and limitations and limitations of development are always considered as challenging areas in management and planning arena (Briedenhann, 2012: 584). small towns as a social and economic system is a part of the national society of any country and any development in these cities or national society affects one other (Rezvani and Bayat, 2014: 32) as an open policy of constructing the economy and complement other economic activities (Jahanian et al., 2013). tourism critics believe that tourism in these cities is not necessarily a means of solving these areas but also it should be complementary, not the point of reliance, for a blooming and diversified economy (Jamshidi and Khaton, 2012: 81). on the other hand, combating poverty is a fundamental condition for achieving sustainable development. one of the strategies to reduce poverty is development of tourism industry in these cities (Jomeh and Kumarz, 2012: 89). recently, using sustainable livelihoods approach, the role of tourism in the development of these cities has also been considered (Jomeh and Kumarz, 2012: 90). therefore, development of tourism can be an important factor in improving the livelihoods of these cities and increasing the level of income beside agricultural and animal husbandry.

Methodology

the research method is descriptive - analytical and in terms of purpose, it is applied and it is done by survey method. the method of data collection in this research includes library

method and cross-sectional survey method. at first, the researcher has required data collection by using 80 percent of digital resources and existing books. according to the aim of the study, the statistical population is selected for evaluation of tourism impact of some villages with tourist attractions and also a number of non-tourist villages. to examine the hypothesis, the required information to reach the target through a questionnaire was collected by collecting the questionnaires, which entered the statistical software to perform statistical analysis; the other is the percentage of complete response to the questionnaires which in this study is equal to 90 percent. the cronbach's alpha coefficient for the whole questionnaire was equal to 0.83. then, we used vikor and vikor models to answer the desired hypothesis in order to find the satisfaction of residents of quality of life and performance of the authorities according to the expectations of residents and authorities' performance through HOLSAT model. this model has been proposed by John & Foster 4 for the first time in 1998 (Truong & Foster, 1998). this approach tries to overcome the limitations of other models such as servqual, 4, and so on when they deal with the extent of satisfaction from a natural and human phenomenon (Truong & Foster, 2006). in fact, the key feature and distinguishing feature of this model in measuring the satisfaction of the mentioned subject is that in other models the emphasis on providing a specific service such as bazaar and its services. the model is analyzed by analyzing the expectations and performance of residents of a phenomenon that includes positive and negative attitudes of the people. to achieve the second goal of the research which is confirmed or rejected, the model of vikor's hierarchy process is used. to achieve the second goal of the research which is confirmed or rejected, the

model is used to ensure that the decision has been achieved .

Results and Discussion

in order to clarify the status of local people expectations , social and cultural dimensions have been studied , the matrix of HOLSAT model , i.e. the expectation matrix has been used . five items of the economic dimension in the win - win area , the results show that the social and cultural characteristics of the city in the quality of life can satisfy the expectations of the local people and satisfy them . then comparison of average expectation and performance for the economic dimension indicates that the mean difference for " income " items is negative and the performance of the city has been very low in meeting these expectations . however , in relation to the supply cost savings items , job opportunities and job opportunities " are acceptable . also the highest level of satisfaction belongs to the suitability of natural resources (geomorphology) due to the existence of geological and geotourism maps , the lut plain and the ecotourism and the most important level of satisfaction related to public health . for the components of the facility , the difference between the mean for all items " quality of housing , availability and easy access to the services and facilities , access to the machinery of agriculture , public transportation " is negative and the performance of the city has been very low in meeting these expectations . however , it is very rich in natural gifts and has very high diversity in tourist attraction and providing services to them . also the highest level of satisfaction belongs to the availability

of agricultural equipment and the most satisfaction level related to availability and easy access to open space and facilities and services . in this stage , the values of q_i are calculated in the previous step . q_i value has been achieved by local residents regarding the effects of quality of life and livelihoods in the four dimensions of social - cultural , economic , environmental and infrastructural - infrastructure of lut plain and to study the status of the components to find the most important components to increase the quality of life of the inhabitants of this region .

Conclusion

shahdad district is a main destination for ecotourism , geotourism , and etc. the main destination for ecotourism , geotourism , بیابان , nature and sports activities in the desert . it is a destination for interested interested in desert nature and is a destination for interested stakeholders and investors . accordingly , in shahdad city , the satisfaction of local people about the factors affecting the quality of life and performance of the authorities is very high . this expression can be confirmed with high level of confidence . so that it can be stated that the inhabitants of shahdad (in lut plain) and satisfaction of existing components in different parts of quality of life are high and cause to have a direct or negative impact on the quality of life of the people . but with all of these interpretations we try to measure the positive or negative effects of all sectors of quality of life in the other sectors the most important factor in the development of quality of life in the environmental sector is the mismanagement of tourism sector .

تبیین ظرفیت‌های گردشگری بومی بر توسعه معیشت در مناطق بیابانی (مطالعه موردی: شهر شهداد، شهرستان کرمان، استان کرمان)

بهنام نظری زاده^۱، سیدعلی الحسینی المدرسی^{۲*}، مصطفی خبازی^۳، سعیده مویدفر^۴

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد.
۲. استاد گروه سنجش از دور و GIS، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران.
۳. دانشیار ژئومورفولوژی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.
۴. دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه میبد، میبد، ایران

چکیده

نگرش جامعه محلی و سنجش شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی و همچنین تبیین مدل براساس مولفه‌های اقتصادی، در برنامه‌ریزی آتی گردشگری برای جوامع محلی حائز اهمیت است. دشت لوت واقع در استان‌های کرمان (شهرستان کرمان، شهر شهداد)، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان، از مقاصد گردشگری بیابانی محسوب می‌شود که از یک دهه پیش مورد توجه گردشگران و برنامه‌ریزان قرار گرفته است. با توجه به رشد فعالیت‌های گردشگری، چالش‌هایی در ارتباط با بالا بردن کیفیت زندگی مردم و روند رشد آن به وسیله صنعت گردشگری در آینده این منطقه منحصربه‌فرد مطرح شده است. با توجه به هدف پژوهش که تبیین ظرفیت تأثیرات گردشگری بومی بر توسعه معیشت در شهر شهداد می‌باشد، جامعه آماری مورد ارزیابی ما سرپرستان خانوار ساکن در شهر شهداد هستند؛ روش گردآوری داده‌ها در این تحقیق شامل روش کتابخانه‌ای و روش پیمایش مقطعی است برای استخراج شاخص‌های مذکور از نرم‌افزار SPSS تکنیک ویکور و مدل HOLSAT استفاده گردیده است از نتایج به دست آمده از جدول نهایی تکنیک ویکور مشخص شد که مؤلفه‌های اقتصادی شامل فرصت‌های شغلی به همه طبقات جامعه با امتیاز ۰.۸۲۰ به عنوان مهم‌ترین مؤلفه تأثیرگذار در بالا بردن کیفیت زندگی است و همچنین نتایج حاصل از مدل HOLSAT نشان می‌دهد جز در بخش زیست‌محیطی که اکثریت عامل بازدارنده در بالا بردن کیفیت زندگی مردم محلی می‌باشد، در دیگر بخش‌ها مهم‌ترین امر برای بالا بردن کیفیت زندگی ساکنین است.

تاریخ دریافت: ۳۰ مرداد ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۱۶ فروردین ۱۴۰۰

شماره صفحات: ۲۲۳-۲۴۲

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

گردشگری بومی، دشت لوت، شهر شهداد.

استناد: نظری زاده، بهنام؛ الحسینی المدرسی، سیدعلی؛ خبازی، مصطفی و سعیده مویدفر (۱۴۰۱): تبیین ظرفیت‌های گردشگری بومی بر توسعه معیشت در مناطق بیابانی (مطالعه موردی: شهر شهداد، شهرستان کرمان، استان کرمان)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۲، شماره ۴۷، مردودشت: صص ۲۲۳-۲۴۲.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.5420

نویسنده مسئول: سیدعلی الحسینی المدرسی

نشانی: استاد گروه سنجش از دور و GIS، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران.

تلفن:

پست الکترونیکی: Almodaresi@iauyazd.ac.ir

مقدمه

مقاصد گردشگری در مراحل مختلف، واکنش‌های متفاوتی به آن نشان می‌دهد، بنابراین یکی از ضرورت‌های برنامه‌ریزی مقاصد گردشگری، شناخت ظرفیت پذیرش گردشگری، به ویژه ظرفیت اجتماعی و جامعه بومی است. شاخص‌های مؤثر بر ظرفیت اجتماعی پذیرش گردشگری می‌تواند شامل ویژگی‌های جمعیتی و فرهنگی گردشگران، میزان منافع گردشگری، میزان مشارکت مردم، بازدهی اقتصادی گردشگری برای مردم، ذهنیت مردم به گردشگری، سطح انتظارات مردمی، امنیت روانی، چالش‌های فرهنگی و رفاه مردمی باشد.

فرضیه‌های پژوهش:

- میزان رضایت مردم محلی مورد نظر از مؤلفه‌های گردشگری تأثیرگذار بر روی کیفیت زندگی آن‌ها و عملکرد مسئولین بسیار بالا است.

- مؤلفه‌های تأثیرگذار گردشگری بر کیفیت زندگی در سطح مطلوبی از منظر مردم محلی بر کیفیت زندگی آن‌ها اثر گذار است.

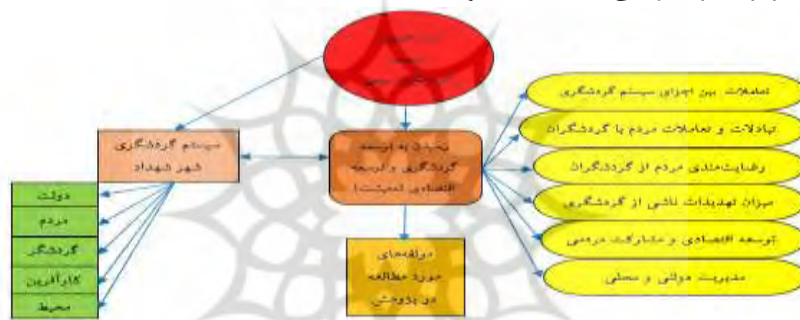
پیشینه تحقیق و مبانی نظری

در این قسمت، منابع و تحقیقات پیشین صورت گرفته در ایران و سایر کشورها، در دو بخش تحقیقات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع، مورد بررسی قرار می‌گیرد. جمعه‌پور و کیومرث (۱۳۹۱: ۸۷) نشان دادند که گردشگری در روستای زیارت استان گلستان نتوانسته است نقش مؤثری در معیشت پایدار روستاییان ایجاد کند و آثار مثبت گردشگری جزء در بعضی شاخص‌ها مؤثر نبوده است. آن‌ها معتقدند که عدم فراگیری منابع گردشگری به گروه‌های مختلف جامعه و نبود برنامه مشخص در جهت توسعه گردشگری از مواردی است که پتانسیل‌های توسعه گردشگری روستا را تهدید می‌کند. با وجود این نتایج تحقیق نشان داده که با برنامه‌ریزی مناسب می‌توان از قابلیت‌ها و دارایی‌های معیشتی مردم در جهت گسترش گردشگری به مثابه استراتژی معیشتی مناسب بهره برد. جمعه‌پور و احمدی (۱۳۹۰: ۳۳) بیان کردند که گردشگری در روستای برقان اگر چه باعث به وجود آمدن اشتغال و در نتیجه درآمد مرتبط با گردشگری و نیز کمک به رشد برخی از فعالیت‌های روستایی مانند باغداری و خدمات شده است، اما این تأثیر بسیار محدود است و تنها برخی از خانوارها را دربرمی‌گیرد. در مجموع گردشگری بر جنبه‌های دیگری چون مسائل اجتماعی، زیست‌محیطی و نهادی تأثیرات مثبت چندانی نداشته و در مواردی تأثیرات منفی اجتماعی و زیست‌محیطی به همراه داشته است. مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰: ۶۷) در

امروزه پدیده گردشگری به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته است که سرمایه‌گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند. شناخت قابلیت‌ها و ظرفیت‌های محیطی و انسانی با رهیافت آمیختگی و اولویت‌بندی توان توسعه، راهبردی اساسی در جهت برنامه‌ریزی مطلوب منطقه‌ای قلمداد می‌شود. در همین راستا در دهه‌های اخیر در کشورهای مختلف توجه به گسترش انواع گردشگری به ویژه در مناطق کم‌تر توسعه‌یافته در جهت ارتقا وضعیت معیشتی و پایداری آن‌ها، جایگاه خاصی در برنامه‌های کلان این کشورها یافته است. در همین رابطه، مناطق کویری و بیابانی با توجه به شرایط خاص محیطی و جغرافیایی و تنگناها و محدودیت‌های توسعه‌ای ناشی از آن، همواره به عنوان حوزه‌های پرچالش در عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی قلمداد شده‌اند (Briedenhann, 2012: 584). شهرهای کوچک به عنوان یک سیستم اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی، بخشی از جامعه ملی هر کشوری است و هر گونه تحول در این شهرها یا جامعه ملی در یک دیگر تأثیر می‌گذارد (رضوانی و بیات، ۱۳۹۳: ۳۲) گردشگری به عنوان سیاست ساز اقتصاد و مکمل سایر فعالیت‌های اقتصادی است (جهانیان و همکاران، ۱۳۹۲). منتقدان گردشگری، معتقدند که گردشگری در این شهرها لزوماً راه‌حل جادویی برای توسعه این نواحی نیست، بلکه گردشگری باید مکمل، و نه نقطه اتکا، برای اقتصاد شکوفا و متنوع باشد (جم‌شیدی و خاتون‌آبادی، ۱۳۹۱: ۸۱). از طرفی مبارزه با فقر شرط اساسی جهت دستیابی به توسعه پایدار است. یکی از راهکارهای کاهش فقر توسعه‌ی صنعت گردشگری در این شهرها است (جمعه و کیومرث، ۱۳۹۱: ۸۹). اخیراً با استفاده از رویکرد معیشت پایدار هدایت و تحلیل نقش گردشگری در توسعه این شهرها نیز مورد توجه قرار گرفته است (جمعه و کیومرث، ۱۳۹۱: ۹۰). بنابراین توسعه گردشگری، می‌تواند عامل مهمی در بهبود معیشت این شهرها و افزایش سطح درآمد آن‌ها در کنار کار کشاورزی و دامداری باشد. علی‌رغم این که مطالعات گسترده‌ای تأثیر گردشگری را بر جنبه‌های مختلف توسعه این شهرها از قبیل مهاجرت، اشتغال، توسعه زیرساختی، کاهش فقر و ... بررسی کرده‌اند، ولی مطالعات اندکی تأثیر آن را بر معیشت این شهرها مورد توجه قرار داده‌اند (جمعه‌پور و احمدی، ۱۳۹۰: ۳۵؛ جمعه‌پور و کیومرث، ۱۳۹۱: ۸۹). به منظور توسعه مطلوب گردشگری در این شهرها ضروری است تا وضعیت مقاصد گردشگری از منظر شاخص‌های متعدد بررسی شود. با روند آغاز رشد گردشگری در این مناطق،

بر این‌ها نتایج معیشتی نیز در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و نهادی فقط در گروه روستاهای گردشگری ارزیابی شد. نایابین (۲۰۱۱: ۱۳۴۴) در بررسی ارتباط بین تنوع زیستی، معیشت و گردشگری نتیجه گرفت که گردشگری کمک می‌کند تا نگرش مردم محلی نسبت به حفاظت از تنوع زیستی تغییر و وابستگی مردم به منابع طبیعی کاهش یابد. گردشگری، به‌ویژه در مقیاس کوچک و سرمایه‌گذاری‌های اکوتوریسم محلی به عنوان یک ابزار به‌منظور ارتقاء معیشت مردم در اطراف مناطق حفاظت شده شناخته شده است. اودایاکیومارا و شرستا (۲۰۱۱: ۳۶۶)، به بررسی پویایی سطح معیشت خانواده در دوره زمانی ۱۹۸۸ و ۲۰۰۸ پرداختند. نتایج بیان‌گر این بود که در طی زمان دارایی‌های معیشتی، یعنی سرمایه فیزیکی، انسانی و اجتماعی، افزایش یافته، در حالی که دسترسی به سرمایه‌های طبیعی و مالی به طور قابل توجهی کاهش یافته است.

بررسی تأثیر بازگشت مهاجران به روستاها در بهبود معیشت ساکنان بیان می‌کنند که مهاجران پس از کسب مهارت و بازگشت به نواحی روستایی معیشت آن‌ها بهبود یافته به طوری که تفاوت چشم‌گیری در سرمایه‌های انسانی، مالی، فیزیکی و اجتماعی و طبیعی افراد بازگشته رخ داده است. در مطالعه‌ای پائول و رینهارد و گل (۲۰۱۳: ۲)، از یک چارچوب مفهومی مبتنی بر دارایی‌ها با رویکرد معیشت پایدار به بررسی تأثیر پرورش میگو ارگانیک در معیشت خانوار استفاده نمودند. آن‌ها در این مطالعه نتیجه گرفتند که اگر ظرفیت کشاورزان در مقابله با پدیده‌های نامشخص (آسیب‌پذیری) افزایش یابد، می‌توان گزینه‌های بیشتری برای شکل دادن به معیشت را به دست آورد. پرورش میگو آلی دارایی‌های کشاورزان را افزایش داده است و آسیب‌پذیری‌شان را در روشی که منجر به معیشت پایدار می‌شود، کمتر نموده است. در این تحقیق دارایی‌های معیشتی پنجگانه، راهبردها و همچنین آسیب‌پذیری‌ها به تفکیک دو گروه روستاهای گردشگری و غیرگردشگری بررسی شده است. علاوه

شکل ۱) مدل مفهومی پژوهش

تجربه کردند، که نشان‌دهنده افزایش کلی در پایداری اقتصادی است. در زمینه‌ی پایداری زیست‌محیطی، فعالیت‌های فشرده کشاورزی مانند ورود سموم گیاهی بالا و خاک‌ورزی شدید خاک در دامنه‌های شیب‌دار، منجر به آلودگی و فرسایش خاک شده است.

مبانی نظری پژوهش:

گردشگری: گردشگری یا توریسم به طور کلی به عنوان مسافرت تفریحی در نظر گرفته می‌شود. هر چند که در سال‌های اخیر شامل هر گونه مسافرتی می‌شود که شخص به واسطه آن از محیط کار یا زندگی خود خارج شود. به کسی که گردشگری می‌کند گردشگر یا توریست (Tourist) گفته می‌شود. واژه گردشگر از زمانی پدید آمد که افراد طبقه متوسط اقدام به مسافرت کردن نمودند. از زمانی که مردم توانایی مالی بیشتری

میوا و استرونزا (۲۰۱۰: ۶۳۵)، در پژوهشی اثرات توسعه‌ی گردشگری در معیشت روستایی در دلتای اوکوانگو را در بوتسوانا بررسی نمودند. نتایج نشان داد که توسعه‌ی گردشگری در روستاهای ناحیه مورد مطالعه در حال دستیابی به هدف خود، یعنی بهبود معیشت پایدار از تغییر در فعالیت‌های معیشتی است. مهدی و همکاران (۲۰۰۹: ۸۴) در مطالعه‌ی خود با عنوان تغییر معیشت و توسعه‌ی معیشت پایدار در مناطق مرتفع، غرب سوماترا در اندونزی، به دنبال تجزیه و تحلیل تغییر معیشت و تداوم معیشت خانواده‌ها در این منطقه، در پاسخ به تغییرات در زمینه‌ی مدیریت منابع طبیعی در دهه گذشته بودند. نتایج نشان داد که مردم کم‌درآمد دسترسی کم‌تری به دارایی‌های سرمایه‌ای نسبت به گروه‌های درآمدی متوسط و بالا دارند. با این حال، دسترسی به دارایی‌های سرمایه‌ای در طول زمان افزایش یافته است، و این که خانواده‌های فقیر بهبود و پیشرفت اقتصادی را

گوناگون است. شدت دما ویژگی بیش‌تر بیابان‌ها است. دمای بالای روز جای خود را به شب‌های سرد می‌دهد زیرا هیچ عایقی از رطوبت و پوشش ابرها وجود ندارد. گوناگونی شرایط آب و هوایی، هر چند کاملاً سخت به نظر می‌رسد، اما مجموعه‌ای غنی از زیستگاه‌های طبیعی را پشتیبانی می‌کند. بسیاری از این زیستگاه‌ها ماهیتی زودگذر دارند و نشان‌دهنده کمبود و فصولی بودن آب موجود هستند. درختچه‌ها و گیاهان ساقه‌دار چوبی و ویژگی پوشش گیاهی در این مناطق هستند. مهم‌تر از همه، این گیاهان برای به حداقل رساندن اتلاف آب تکامل یافته‌اند. گوناگونی زیستی جانوران به همان اندازه سازگار و کاملاً گوناگون است.

گردشگری بیابانی: گردشگری بیابانی فعالیتی برای گذران اوقات فراغت مسئولانه با توجه به ویژگی‌های توپوگرافی و اقلیم منحصربه‌فرد و بکر بیابان است. مناطق بیابانی به خاطر وجود جذابیت‌های فراوان مختلف در آن از جمله وجود جذابیت‌های خاص همواره مورد توجه ماجراجویان و کویرنوردان بوده و روزبه‌روز بر اهمیت اکوتوریستی این مناطق افزوده می‌شود. امروزه بیابان‌ها مکانی برای اوقات فراغت و تفریح مردم محلی و گردشگران می‌باشد (فروهرمقدم، ۱۳۹۱: ۳۰).

معیشت: معیشت شامل توانایی‌ها و فعالیت‌های موردنیاز برای استفاده از زندگی است (مبایوا و استرونزا، ۲۰۱۰: ۶۳۷). برخی محققان معیشت پایدار را به عنوان یک سطح از ثروت، سرمایه و جریان‌های غذا و پول نقد که برای رفاه فیزیکی و اجتماعی و امنیت و جلوگیری از فقیر شدن لازم است، تعریف کرده‌اند (چمبرز، ۱۹۸۵: ۱۸۰). هر چند چارچوب‌های مختلفی برای تحلیل معیشت پایدار ارائه شده است اما چارچوب پنج جزئی دپارتمان توسعه بین‌المللی (DFID) (۱۹۹۹: ۱) یکی از مهم‌ترین چارچوب‌های ارائه شده برای تحلیل معیشت بومی است. این چارچوب، بر مبنای پنج جز کلیدی (که در اکثر چارچوب‌های ارائه شده برای تحلیل معیشت وجود دارند) که به عنوان عوامل درونی شناخته می‌شوند و دارایی‌های معیشتی، ساختارها و فرآیندهای در حال تحول، آسیب‌پذیری‌ها، نتایج معیشتی، استراتژی‌ها و یا فعالیت‌های معیشتی که به عنوان عوامل بیرونی شناخته می‌شوند، شکل گرفته است (کوئبرلین، ۲۰۰۳: مهدی و همکاران، ۲۰۰۹: ۸۶). این چارچوب یک ساختار تحلیلی برای تسهیل درک گسترده و سیستماتیک از عوامل مختلف است که فرصت‌های امرامعاش را محدود و یا افزایش می‌دهد و نشان می‌دهد که چگونه آن‌ها با

پیدا کردند و عمرشان طولانی‌تر شد، این امر ممکن شد. اغلب گردشگرها بیش از هر چیز به آب و هوا، فرهنگ یا طبیعت مقصد خود علاقه‌مند هستند. ثروتمندان همیشه به مناطق دوردست سفر کرده‌اند، البته نه به صورت اتفاقی، بلکه در نهایت به یک منظور خاص. به طور مثال برای دیدن ساختمان‌های معروف و آثار هنری، آموختن زبان‌های جدید و چشیدن غذاهای متفاوت. گردشگری سازمان یافته امروزه یک صنعت بسیار مهم در تمام جهان است.

جاذبه‌های گردشگری: جاذبه‌های گردشگری از سوی سازمان جهانی گردشگری به سه دسته عمده تقسیم می‌گردند: (۱) جاذبه‌های طبیعی، (۲) جاذبه‌های فرهنگی-تاریخی و (۳) جاذبه‌های ویژه (Inskip, 1991: 1-31). گردشگری در مناطق کویری و بیابانی به انواع متفاوتی تقسیم می‌شود: فرهنگی-تاریخی، ماجراجویانه، ورزشی، درمانی، سلامت، انبوه یا تفریحی، سرگرمی، نوستالژیک، روستایی، قومی، شهری، مبتنی بر کسب و کار، گردشگری رویداد (به معنای تهاجمی رویداد‌های برنامه‌ریزی شده مانند: جشن‌ها و مراسمات فرهنگی، رقابت‌های ورزشی، موارد تجاری و ... برای بازار یابی و توسعه در گردشگری)؛ گردشگری استقرار، طبیعت گردی، گردشگری برای دیدار بستگان، الکترونیک، کشاورزی، نیاشناسی، تحصیل، صوتی، فروشگاه کتاب، مسافرت مجازی، دارو، زیست‌محیطی، افراطی، گردشگری در باغ، تک‌نفره، علمی، کالای خاص، گردشگری، بی‌هدف (حیدرآبادیان، ۱۳۹۱).

گردشگری بومی: بومی کردن گردشگری یا آن چه که از آن به عنوان گردشگری بومی یاد می‌شود، عبارت است از تطابق گردشگری با محیط‌زیست و محیط فرهنگی هر مکان. در این ره‌یافت نگرشی دو سویه از جریان گردشگری وجود دارد؛ از یک سو گردشگری بومی شامل عمل و عکس‌العمل گردشگران است و از دیگر سو، اندازه و وسعت و دامنه عملکردی گردشگری را نشان می‌دهد (فروهرمقدم، ۱۳۹۱).

مناطق بیابانی: مناطق خشک بیابانی یکی از زیست‌بوم‌های کره زمین است که در اثر وجود مقدار کمی از رطوبت در این مناطق به وجود می‌آید. مناطق خشک بیابانی شامل مناطق زیستی گوناگونی هستند. بیابان‌ها و بوته‌زارها با پوشش دادن ۱۹ درصد از سطح زمین، بزرگ‌ترین زیست‌بوم کره زمین را تشکیل می‌دهند. در این نواحی سالانه ۲۵۰ میلی‌متر به جز در حاشیه اطراف آن باران می‌بارد. به طور کلی تبخیر در این مناطق طبیعی بیش از میزان بارندگی است. دما نیز در این نواحی

HOLSAT و ویکور استفاده نمودیم و همان گونه که فرضیه ابتدایی پژوهش مطرح گردیده برای سنجش میزان رضایت ساکنین از ویژگی‌های کیفیت زندگی و عملکرد مسئولین متناسب با انتظارات ساکنین و عملکرد مسئولین از طریق مدل HOLSAT به سنجش این موضوع پرداختیم که این مدل یک مدل نسبتاً جدید است که تلاش می‌کند به پیچیدگی اندازه‌گیری رضایت ساکنان در یک پدیده بپردازد (Truong & Foster, 2006)، این مدل توسط جان ترتیب و گروه اسنیت ۴ برای اولین بار در سال ۱۹۹۸، ارائه شده است (Tribe & Snaith, 1998). ارائه‌دهندگان این رویکرد سعی کرده‌اند بر محدودیت‌های مدل‌های دیگر مانند سروکوال ۴ و سروپرف ۴ و غیره ... زمانی که به اندازه رضایت از یک پدیده اعم از انسانی و طبیعی می‌پردازند، غلبه کنند (Truong & Foster, 2006). در واقع مشخصه کلیدی و وجه تمایز این مدل در اندازه‌گیری رضایت موضوع مذکور است که در مدل‌های دیگر تأکید صرف بر ارائه‌کننده یک خدمت خاص مانند بازارچه و خدمات آن. این مدل با تجزیه و تحلیل انتظارات و عملکرد از ساکنان یک پدیده به اندازه رضایت ساکنان می‌پردازد که شامل نگرش‌های مثبت و منفی افراد است و برای رسیدن به هدف دوم پژوهش که همان تأیید یا رد این فرضیه هست از مدل تحلیل سلسله‌مراتبی ویکور استفاده نمودیم که این مدل یک فرآیند تصمیم‌گیری است که شامل «تعریف اهداف تصمیم‌گیری»، «جمع‌آوری اطلاعات مربوطه»، «ارزیابی مزایا و معایب شاخص‌ها»، «نظارت بر نتایج، به‌صورتی که اطمینان حاصل شود که هدف تصمیم‌گیری به‌دست آمده است یا خیر» و «تولید گسترده‌ترین طیف‌های جایگزین» می‌شود (Wei-Wen, 2009: 1228).

یک دیگر ارتباط دارند (کرانتز، ۲۰۰۱: ۷). در الگوی (۱۹۹۹) دارایی‌های معیشتی شامل سرمایه‌های طبیعی، فیزیکی، مالی، انسانی و اجتماعی است. ساختارها و فرآیندهای دگرگون‌ساز، بر چگونگی ترکیب و استفاده از دارایی‌ها و راهبردهای جهت‌دست-یابی به دستاوردهای سودمند معیشتی (مانند درآمد و رفاه بیش‌تر، امنیت و امکانات بیش‌تر) تأثیرگذار است (گلاوویک و بونزائیر، ۲۰۰۷: ۳-۲).

مواد و روش تحقیق

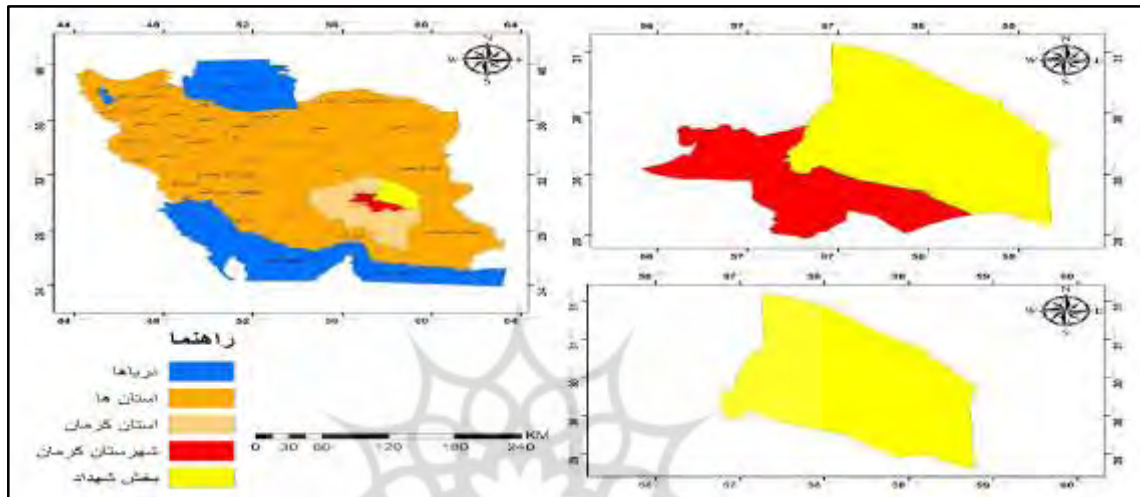
روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی است و به روش پیمایشی انجام شده است. روش گردآوری داده‌ها در این تحقیق شامل روش کتابخانه‌ای و روش پیمایش مقطعی است. ابتدا، محقق با استفاده ۸۰ درصدی از منابع دیجیتال و کتاب‌های موجود اقدام به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز نموده است و با توجه به هدف پژوهش جامعه آماری برای ارزیابی تأثیر گردشگری تعدادی از روستاهای دارای جاذبه‌ی گردشگری و همچنین تعدادی از روستاهای فاقد گردشگری انتخاب شد. که برای بررسی فرضیه‌ها اقدام به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز برای رسیدن به هدف از طریق پرسشنامه انجام شد با جمع‌آوری پرسشنامه‌های توزیع شده، که برای انجام تجزیه و تحلیل‌های آماری وارد نرم‌افزارهای آماری شدند؛ نکته قابل توجه دیگر در صد پاسخ‌گویی کامل به پرسشنامه‌ها است که در این تحقیق برابر با ۹۰ درصد بوده است. و میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر با ۰.۸۳ بوده است. سپس اطلاعات را متناسب با فرضیه‌های مورد نظر در راستای دست‌یابی آسان‌تر به پاسخ فرضیات مورد نظر از مدل‌های

فرضیه	نوع پرسشنامه	روش تعیین حجم نمونه	روش تجزیه و تحلیل	حجم جامعه	حجم نمونه
فرضیه اول: میزان رضایت مردم محلی مورد نظر از مؤلفه‌های گردشگری تأثیرگذار بر روی کیفیت زندگی آن‌ها و عملکرد مسئولین بسیار بالا است.	پرسشنامه مردمی	فرمول کوکران	مدل Holsat	۲۴۸۴۲	۳۷۸
فرضیه دوم: مؤلفه‌های تأثیرگذار گردشگری بر کیفیت زندگی در سطح مطلوبی از منظر مردم محلی بر کیفیت زندگی آن‌ها اثرگذار است.	پرسشنامه مردمی	فرمول کوکران	مدل Vikor	۲۴۸۴۲	۳۷۸
فرضیه دوم: مؤلفه‌های تأثیرگذار گردشگری بر کیفیت زندگی در سطح مطلوبی از منظر مردم محلی بر کیفیت زندگی آن‌ها اثرگذار است.	پرسشنامه خبرگان	روش دلفی	مدل Vikor	شرکت‌کننده در پژوهش بستگی دارد.	۳۰

محدوده مورد مطالعه:

شهداد یکی از بخش‌های استان کرمان است و در حاشیه غربی دشت لوت واقع شده است (Salvatori and Vidale, 1982: ۵-۶). شهداد در گذشته مرکز ایالت آراتا بوده است که در ۸۷ کیلومتری شمال شرق کرمان در حاشیه باختر لوت مرکزی قرار دارد و از جنوب غربی به مناطق کوهستانی و سردسیر سیرچ و از شمال شرق به مناطق کویری راه دارد و از سمت شرق به دشت لوت حدود ۳۰ کیلومتر و مشرف به جلگه‌ای است به نام تکاب

که بخش اصلی شهداد را تشکیل می‌دهد. گفتنی است که در این جا دشت لوت اصطلاحی است که به هر دو بخش شهداد و گلباف اطلاق شده است. این بخش در شمال شرق شهرستان کرمان بین طول جغرافیایی ۵۹ درجه و ۲۸ دقیقه تا ۵۷ درجه و ۲۱ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۲۹ درجه و ۲۷ دقیقه واقع شده است (گلابزاده، ۱۳۸۵: ۴۹ و گلابزاده، ۱۳۸۱) بر اساس آخرین تقسیمات کشوری در سال ۱۳۷۰ به سه دهستان سیرچ، تکاب و اندوهجرد تقسیم شده است (گلابزاده، ۱۳۸۵: ۹).

شکل ۲) موقعیت محدوده مورد مطالعه

روی هم قرار بگیرند (مانند تپه یحیی، تل ابلیس و تپه‌های کنارصندل) در محوطه‌ای به وسعت تقریبی ۶۰ کیلومتر مربع گسترده شده‌اند.

بحث و یافته‌های تحقیق

توجه به بنیان‌های نظری و تجربی بحث و بررسی عوامل و داده‌های مختلف اسنادی، یافته‌های پژوهش به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

یافته‌های توصیفی پژوهش:

این بخش اختصاص به جمع‌آوری ویژگی‌های فردی و اجتماعی افرادی که مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند اختصاص یافته است که در جدول ذیل ویژگی‌های افراد مورد مطالعه را بازگو می‌نماید

ویژگی‌های طبیعی محدوده مورد مطالعه پژوهش:

حداقل کرمان و شهداد رشته‌کوهی با ارتفاعات سیرچ، جفتان، جوشان و هشتادان قرار گرفته است و شهداد به واسطه‌ی قرار گرفتن در پای بلندترین ارتفاعات این رشته‌کوه یعنی سیرچ و جفتان، که در بسیاری از سال‌ها تا پایان اردیبهشت ماه پوشیده از برف است، دارای آب نسبتاً فراوانی است که از ارتفاعات به سوی دشت جریان می‌یابد. از طرف دیگر در شرق، شهداد ناخواسته همسایه‌ی یکی از خشک‌ترین بیابان‌های دنیاست که می‌توان گفت در آن هیچ نشانی از زندگی وجود ندارد. به لحاظ شرایط طبیعی و به علت جابه‌جایی مسیر آب‌های سطحی، این محوطه به صورت افقی و به سمت غرب گسترش یافته است در نتیجه به جای آن که لایه‌های فرهنگی به صورت طبقات بر

جدول (۱) ویژگی‌های فردی-اجتماعی افراد

جنسیت	سن	وضعیت تاهل	سطح تحصیلات
مرد	۱۵-۲۵	فوق لیسانس به بالا	۱۴٪
	۲۲٪/۸	لیسانس	۱۲٪/۸
	۱۱٪/۴	فوق دیپلم	۱۲٪
	۴٪/۵	دیپلم	۴۰٪
		راهنمایی	۳٪
		کم‌سواد بی‌سواد	۱٪/۲
		متاهل	۴۸٪
زن	۷۰-۵۶	کشاوریان	سایر موارد
	۳۲٪/۴	کارگر	۲۵٪
		خدمات	۱۴٪/۱
		کارمند دولت	۱۵٪/۶
		متخصصین	۳٪/۳
		اشتغال	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

یک از مؤلفه‌ها در دو قسمت «انتظارات و عملکرد» محاسبه شده و سپس در مدل HOLSAT قرار گرفت. مقایسه میانگین انتظارات و عملکرد مشاهده شده برای مؤلفه اقتصادی نشان می‌دهد که تفاوت میانگین‌ها برای آیتم‌های "تمامی آن‌ها" مثبت است به این دلیل که آن‌ها انتظار بالایی را از این شهر در رابطه با این آیتم‌ها نداشته‌اند و از طرفی عملکرد این شهر در برآورده کردن این انتظارات نیز بالا بوده است. به گونه‌ای از منظر آن‌ها پیش رفته که می‌تواند دشت لوت به زودی در این بعد پیشرفت چشم‌گیری در توسعه کیفیت زندگی داشته باشد. نکته قابل ذکر این است که تریب و اسنیث (۱۹۹۸) تأکید داشته‌اند تفاوت میانگین‌ها در حین بالا بودن انتظارات و پایین بودن سطح عملکرد منفی می‌شود. بنابراین مطابق با نتایج ارائه شده در جدول زیر بالاترین سطح رضایت مربوط به مؤلفه کاهش گذران اوقات فراغت با سطح رضایت (۱,۰۵) و کم‌ترین سطح رضایت مربوط به مشارکت، با مقدار (۰,۱۰) است علت کم‌ترین رضایت مقایسه خود بومیان محلی را با دیگر مناطق دشت لوت با توجه به زندگی آن‌ها با نواحی پیرامونی و نزدیکی آن‌ها با هم است.

یافته‌های تحلیلی پژوهش:

(الف) فرضیه اول پژوهش: میزان رضایت مردم محلی مورد نظر از مؤلفه‌های گردشگری تأثیرگذار بر روی کیفیت زندگی آن‌ها و عملکرد مسئولین بسیار بالا است.

اولین فرضیه‌ای که در ارتباط با موضوع پژوهش مطرح می‌گردد، این است که بین مؤلفه‌های مورد نشر و رضایت بومیان و عملکرد مسئولین رابطه‌ی معناداری وجود دارد که این رابطه ممکن است به صورت مطلوب یا نامطلوب باشد، در ادامه به بررسی وضعیت هر یک از شاخص‌های این مؤلفه و فرضیه‌ی مربوطه پرداخته می‌شود. به منظور دست‌یابی به اهداف فرضیه اول پژوهش با توجه به نوع شاخص‌های موجود در مؤلفه پیامدهای گردشگری، از مدل HOLSAT استفاده شده است.

سنجش برآورده شدن انتظارات مردم محلی از عملکرد مسئولین با مدل HOLSAT:

(۱) بعد فرهنگی و اجتماعی: به منظور محاسبه سطوح برآورده شدن انتظارات مردم محلی و از عملکرد مسئولین در مؤلفه بعد فرهنگی و اجتماعی از زیرمؤلفه‌هایی نظیر (مشارکت، اعتماد، تعامل و همبستگی اجتماعی، گذران اوقات فراغت، امکانات رفاهی، احساس رضایت از گردشگر)، ابتدا میانگین هر

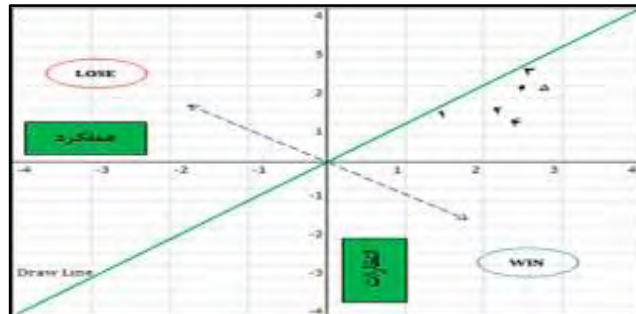
جدول (۲) انتظارات، عملکرد و سطح رضایت از مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی

ردیف	مؤلفه‌های بعد فرهنگی و اجتماعی	سطح رضایت	عملکرد-انتظارات	میانگین
۱	مشارکت جوامع محلی	۰,۱۰	۱,۴۹	۱,۶۱
۲	اعتماد	۰,۶۲	۱,۵۹	۲,۲۱
۳	تعامل و همبستگی اجتماعی	۰,۲۴	۲,۳۳	۲,۵۷
۴	گذران اوقات فراغت	۱,۰۵	۱,۲	۲,۴۳
۵	امکانات رفاهی	۰,۱۶	۱,۲۰	۲,۱۶
۶	احساس رضایت از گردشگر	۰/۶۷	۱/۷۲	۲,۲۵

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

است. پنج آیتم بعد اقتصادی در قسمت سناریو (Win) قرار گرفته- اند، نتایج نشان می‌دهد که ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی شهر در بخش کیفیت زندگی توانسته‌اند انتظارات مردم محلی را برآورده و رضایت آن‌ها را جلب نماید.

به منظور روشن شدن وضعیت انتظارات مردم محلی از مؤلفه‌های بعد اجتماعی و فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته، از ماتریس مدل HOLSAT یعنی ماتریس انتظارات بر عملکرد استفاده شده

شکل ۳) نمودار انتظارات-عملکرد در بعد اجتماعی و فرهنگی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

آن است که تفاوت میانگین‌ها برای آیتم‌های "درآمد" منفی است و عملکرد این شهر در برآورده کردن این انتظارات بسیار پایین بوده است. اما در ارتباط با آیتم‌های "هزینه تأمین پس انداز فرصت‌های شغلی و وجود فرصت‌های شغلی" این بخش نیز عملکرد قابل قبولی دارند. همچنین بالاترین سطح رضایت مربوط توزیع درآمد و کم‌ترین سطح رضایت مربوط فرصت‌های شغلی است علت آن هم عدم وجود فرصت‌های شغلی متناسب با کیفیت و برحسب گردشگری هست.

۲) بعد اقتصادی:

به منظور محاسبه سطوح برآورده شدن انتظارات مردم محلی از توسعه کیفیت زندگی در مؤلفه بعد اقتصادی از سوی مسئولین از زیرمؤلفه‌های نظیر (درآمد، پس‌انداز، وجود فرصت شغلی، فرصت‌های شغلی) ابتدا میانگین هریک از مؤلفه‌ها در دو قسمت انتظارات و عملکرد مسئولین محاسبه شده و سپس مقایسه میانگین انتظارات و عملکرد برای مؤلفه‌های بعد اقتصادی گویای

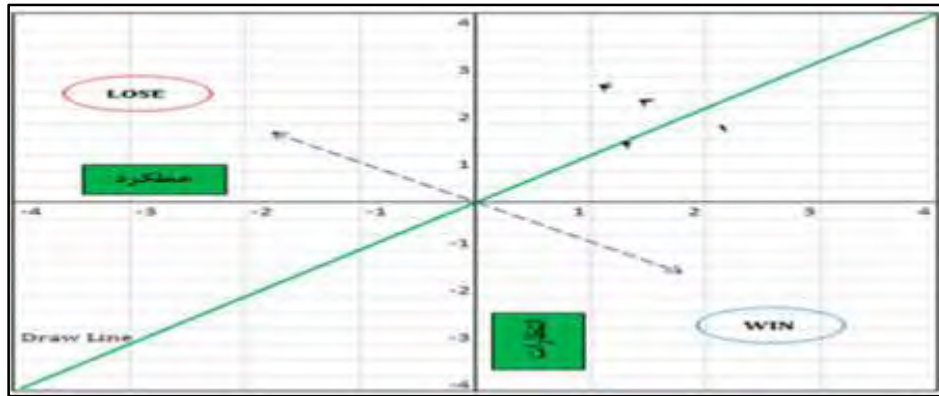
جدول ۳) انتظارات-عملکرد و سطح رضایت از مؤلفه‌های اقتصادی

ردیف	مؤلفه‌های اقتصادی	تفاوت میانگین عملکرد-انتظارات	عملکرد میانگین	انتظارات میانگین
۱	پس‌انداز	۰٫۴	۱٫۲۵	۱٫۳۵
۲	درآمد	-۰٫۰۱	۱٫۲۳	۱٫۳۱
۳	وجود فرصت‌های شغلی	-۰٫۷۱	۱٫۱۷	۲٫۱۲
۴	فرصت‌های شغلی	-۱٫۸۲	۰٫۹۱	۲٫۸۲

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

است. اما پس‌انداز بر اساس وجوه گردشگری بر روی سناریوی (Win) قرار گرفته‌اند که نشان می‌دهد انتظارات مردم این شهر از مسئولین در این زمینه برآورده شده است

مطابق ماتریس زیر، پس‌انداز، فرصت‌های شغلی و وجود فرصت‌های شغلی بر روی سناریوی (Lose) قرار دارند، به عبارتی انتظارات مردم محلی از مسئولین در این زمینه برآورده نشده

شکل ۴) نمودار انتظارات/عملکرد از مؤلفه‌های اقتصادی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۳) بعد زیست‌محیطی:

به منظور محاسبه سطوح برآورده شدن انتظارات مردم محلی از عملکرد مسئولین در مؤلفه‌های کیفیت زندگی در مؤلفه بعد محیطی (سرمايه طبیعی) از زیرمؤلفه‌هایی نظیر (زمین زراعی، قابلیت زمین، قابلیت آب، دسترسی به منابع طبیعی، دام، کیفیت بهداشت مکان‌های عمومی) ابتدا میانگین هر یک از مؤلفه‌ها در دو قسمت انتظارات و عملکرد محاسبه شده و سپس مقایسه میانگین انتظارات و عملکرد برای مؤلفه‌های تسهیلات گویای آن است که تفاوت میانگین‌ها برای آیت‌های "میزان آب کافی برای آبیاری مزارع و باغات (قابلیت آب)"، منفی است و عملکرد این

شهر در برآورده کردن این انتظارات بسیار پایین بوده است با وجود این که از نظر محیطی شهر بسیار غنی بوده ولی از منظر نگه-داشت و رسیدگی مسئولین از آسیب‌پذیری ناحیه باعث شده است به مرور این شهر از این لحاظ دچار ضعف گردد. اما در ارتباط با آیت‌های "قابلیت زمین، دسترسی به منابع طبیعی، دام" این شهر نیز عملکرد قابل قبولی دارند. همچنین بالاترین سطح رضایت مربوط به مناسب بودن دسترسی به منابع طبیعی (ژئومورفولوژی) به علت وجود لایه‌های زمین‌شناسی و ژئوتوپ‌های ژئوتوریسمی یعنی دشت لوت و بحث اکوتوریسمی و کم‌ترین سطح رضایت مربوط به کیفیت بهداشت مکان‌های عمومی است.

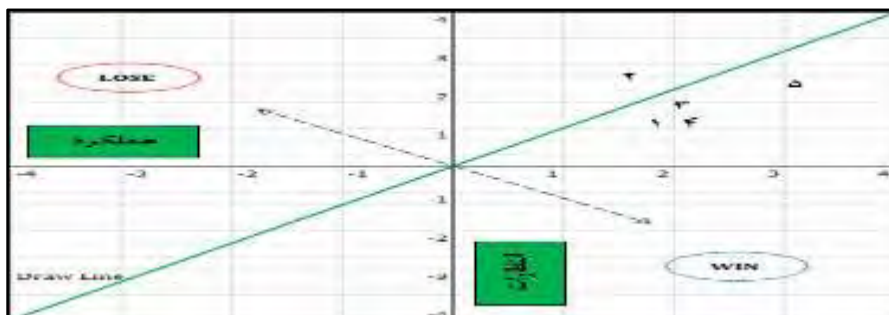
جدول ۴) انتظارات-عملکرد و سطح رضایت از مؤلفه‌های محیطی

ردیف	مؤلفه‌های محیطی	سطح رضایت عملکرد-انتظارات	عملکرد میانگین	انتظارات میانگین
۱	قابلیت زمین	۰,۵	۱,۸۴	۱,۱۱
۲	قابلیت آب	-۰,۶۴	۱,۳۰	۲,۳۴
۳	دام	۰,۱۳	۲,۰۱	۱,۸۸
۴	احساس از وضعیت سلامت	۱,۰۳	۲,۱	۱,۰۵
۵	دسترسی به منابع طبیعی	۱,۰۲	۲,۱	۲,۰۲

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

نشده است. اما قابلیت زمین، دسترسی به منابع طبیعی اکوتوریسمی در روی سناریوی (Win) قرار گرفته‌اند و این به معنای برآورده شدن انتظارات مردم محلی هست.

مطابق ماتریس انتظارات و عملکرد دسترسی، آیت کیفیت بهداشت مکان‌های عمومی بر روی سناریوی (Lose) قرار دارد که نشان می‌دهد انتظارات مردم محلی در این زمینه برآورده

شکل ۵) نمودار انتظارات-عملکرد مؤلفه‌های محیطی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

(۴) بعد کالبدی:

دسترسی آسان به خدمات و امکانات، دسترسی به ماشین آلات کشاورزی، حمل و نقل عمومی " منفی است و عملکرد این شهر در برآورده کردن این انتظارات بسیار پایین بوده است با وجود این که این شهر از نظر مواهب طبیعی بسیار غنی و دارای تنوع بسیار بالا در جذب گردشگر و ارائه خدمات به آن‌ها است. همچنین بالاترین سطح رضایت مربوط به فعالیت دسترسی به تجهیزات کشاورزی و کم‌ترین سطح رضایت مربوط به وجود و دسترسی آسان به فضای باز و امکانات و خدمات است.

به‌منظور محاسبه سطوح برآورده شدن انتظارات مردم محلی از عملکرد مسئولین برای توسعه کیفیت کالبدی در مؤلفه بعد کالبدی از زیرمؤلفه‌هایی نظیر (کیفیت مسکن، وجود و دسترسی آسان به خدمات و امکانات، دسترسی به ماشین آلات کشاورزی، حمل و نقل عمومی) ابتدا میانگین هریک از مؤلفه‌ها در دو قسمت انتظارات و عملکرد محاسبه شده و سپس مقایسه میانگین انتظارات و عملکرد برای مؤلفه‌های تسهیلات گویای آن است که تفاوت میانگین‌ها برای تمامی آیتم‌ها "کیفیت مسکن، وجود و

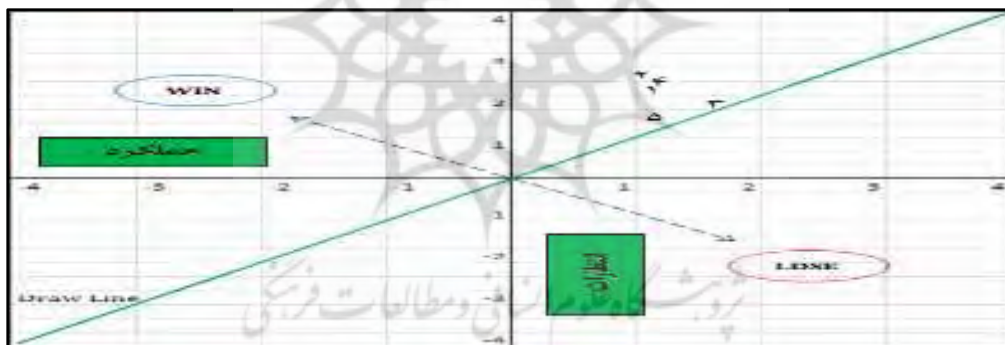
جدول (۵) انتظارات، عملکرد و سطح رضایت از مؤلفه‌های کالبدی

ردیف	مؤلفه‌های کالبدی	سطح رضایت	عملکرد	انتظارات
		عملکرد-انتظارات	میانگین	میانگین
۱	کیفیت مسکن	-۰,۸۵	۱,۱۱	۲,۰۴
۲	وجود و دسترسی آسان به خدمات و امکانات	-۱,۴۴	۱,۰۴	۱,۰۷
۳	دسترسی به ماشین آلات کشاورزی	-۰,۲۹	۱,۶۵	۱,۴۴
۵	حمل نقل عمومی	-۰,۵۶	۱,۱	۱,۵۶

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

آلات کشاورزی، حمل و نقل عمومی بر روی سناریوی (LOSE) قرار دارد که نشان می‌دهد انتظارات گردشگران و مردم محلی در این زمینه برآورده نشده است.

مطابق ماتریس انتظارات و عملکرد دسترسی، تمامی آیتم کالبدی اعم از مطلوب بودن سطح خدمات ارائه شده، کیفیت مسکن، وجود و دسترسی آسان به خدمات و امکانات، دسترسی به ماشین

شکل (۶) نمودار انتظارات-عملکرد مؤلفه‌های کالبدی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

«تعریف اهداف تصمیم‌گیری»، «جمع‌آوری اطلاعات مربوطه»، «ارزیابی مزایا و معایب شاخص‌ها»، «نظارت بر نتایج، به‌صورتی که اطمینان حاصل شود که هدف تصمیم‌گیری به‌دست‌آمده است یا خیر» و «تولید گسترده‌ترین طیف‌های جایگزین» است. در این میان از مهم‌ترین مدل‌های چند معیاره، مدل ویکور را می‌توان بر شمرده که به منظور بهینه‌سازی سیستم‌های پیچیده چند معیاره به کار می‌رود. این روش که مبتنی بر برنامه‌ریزی توافقی مسائل تصمیم‌گیری چندمعیاره است، مسائلی با معیارهای نامتناسب و

(ب) فر ضیبه دوم پژوهش: مؤلفه‌های تأثیرگذار گردشگری بر کیفیت زندگی در سطح مطلوبی از منظر مردم محلی بر کیفیت زندگی آن‌ها اثرگذار است.

با توجه به نوع فرضیه دوم ابتدا سعی شده مؤلفه‌های اثرگذار بر روی کیفیت زندگی مردم محلی مشخص گردد سپس از طریق تکنیک‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره یکی از بهترین روش‌هایی است که برای تعیین سطح تأثیرگذاری است استفاده می‌نماییم. از ویژگی‌های این تکنیک فرآیند تصمیم‌گیری است که شامل

(۱) تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری:

پس از شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌های کیفیت زندگی، با نظرخواهی از مردم، مسئولان و کارشناسان (میراث فرهنگی) و با استفاده از تجربیات تحقیقات انجام شده در رابطه با موضوع مورد مطالعه در راستای شناسایی وضعیت مطلوب و نحوه وجود مؤلفه‌های کیفیت زندگی در دشت لوت، در پرسشنامه، سئوالات مربوط به این مؤلفه‌ها گنجانده شد که مبنایی برای مدل تحقیق و ماتریس تصمیم‌گیری به شمار می‌رود. در جدول ذیل ماتریس مؤلفه‌های مورد بررسی در قالب مؤلفه‌های شکل‌گیری کیفیت زندگی در دشت لوت را بیان می‌کند.

جدول ۶) ماتریس مؤلفه‌های اثرگذار بر کیفیت زندگی منطقه مورد مطالعه

مؤلفه‌های اثرگذار بر کیفیت زندگی	متغیرها و گویه‌های پژوهش	علامت اختصاری
مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی	مشارکت جوامع محلی	۱EC
	گذران اوقات فراغت	۲EC
	اعتماد	۳EC
	تعامل و همبستگی اجتماعی	۴EC
	امکانات رفاهی	۵EC
مؤلفه‌های اقتصادی	احساس رضایت از گردشگر	۶EC
	پس‌انداز	۷EC
	درآمد	۸EC
	وجود فرصت‌های شغلی	۹EC
	فرصت‌های شغلی	۱۰EC
مؤلفه‌های زیست‌محیطی	قابلیت زمین	۱۱EC
	قابلیت آب	۱۲EC
	دام	۱۳EC
	احساس از وضعیت سلامت	۱۴EC
	دسترسی به منابع طبیعی	۱۵EC
مؤلفه‌های کالبدی-زیرساختی	کیفیت مسکن	۱۶EC
	وجود و دسترسی آسان به خدمات و امکانات	۱۷EC
	دسترسی به ماشین‌آلات کشاورزی	۱۸EC
	حمل و نقل عمومی	۱۹EC

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

ماتریس که بیان‌گر دیدگاه مردم محلی به میزان اهمیت هر یک از متغیرهای فوق در قالب طیف لیکرت هست؛ به توان دو رسانده و مجموع هر ستون جمع می‌گردد و سپس جذر مجموع هر ستون گرفته شده و در نهایت هر یک مقادیر بر جذر به دست آمده تقسیم می‌گردد. فرمول زیر بیان‌گر رابطه ریاضی نرمال‌سازی مقادیر هست (غفاری‌گیلان‌ده و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۹).

(۲) محاسبه مقادیر نرمال شده:

فرض می‌کنیم m گزینه و n معیار داریم. گزینه‌های مختلف (i) به‌عنوان X_i مشخص شده‌اند. برای گزینه X_i رتبه جنبه j ام به‌عنوان X_{ij} مشخص شده و برای سایر گزینه‌ها نیز به همین ترتیب است. به منظور نرمال‌سازی مقادیر ابتدا همه مقادیر

$$F_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^n x_{ij}^2}} \quad \begin{matrix} i = 1, 2, \dots, m \\ j = 1, 2, \dots, n \end{matrix}$$

(۳) تعیین وزن معیارها:

طیف لیکرت (خیلی کم تا خیلی زیاد) را در مقیاسی بین (۰-۱) به دست می‌آوریم. رابطه ذیل بیان‌گر فرمول ریاضی محاسبه وزن نسبی معیارها به روش توان رتبه‌ای هست.

$$w = \frac{(n - r_j + 1)^2}{\sum (n - r_k + 1)^2}$$

(جدول ۷) وزن هر گزینه در معیارهای مورد مطالعه)

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	وزن
۰,۳۸	۰,۳۰	۰,۱۵	۰,۱۰	۰,۰۴	

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۳۹۹)

وزن معیارها باید برای بیان اهمیت روابط آن‌ها محاسبه شده باشد که بدین منظور از روش‌های مختلفی نظیر روش توان رتبه-ای، ANP، AHP، آنتروپی و ... استفاده می‌شود. در پژوهش حاضر با استفاده از روش توان رتبه‌ای، اهمیت هر معیار یا سطوح

پس از محاسبه وزن استاندارد در هر یک از معیارهای مورد مطالعه، وزن نهایی در هر معیار بر مقادیر نرمال شده هر یک از متغیرهای مورد بررسی ضرب می‌گردد.

جدول ۸) ماتریس مقیاس وزنی مؤلفه‌های اثرگذار بر کیفیت زندگی براساس تکنیک ویکور

علاقت اختصاری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
EC1	۰,۰۸۳	۰,۰۸۷	۰,۰۰۵	۰,۰۰۳	۰,۰۰۵
EC2	۰,۰۶۰	۰,۰۵۸	۰,۰۶۲	۰,۰۵۲	۰,۰۰۸
EC3	۰,۰۷۵	۰,۰۶۳	۰,۰۵۰	۰,۰۱۸	۰,۰۰۷
EC4	۰,۰۳۷	۰,۰۴۳	۰,۰۵۴	۰,۰۴۴	۰,۰۲۴
EC5	۰,۰۵۶	۰,۰۴۱	۰,۰۴۷	۰,۰۴۶	۰,۰۱۰
EC6	۰,۰۹۸	۰,۰۳۹	۰,۰۵۸	۰,۰۲۴	۰,۰۱۵
EC7	۰,۰۷۰	۰,۰۲۹	۰,۰۲۲	۰,۰۳۲	۰,۰۱۷
EC8	۰,۰۹۸	۰,۰۹۴	۰,۰۱۷	۰,۰۱۳	۰,۰۰۳
EC9	۰,۰۹۳	۰,۰۷۱	۰,۰۱۷	۰,۰۱۲	۰,۰۰۳
EC10	۰,۱۰۸	۰,۰۷۱	۰,۰۲۲	۰,۰۱۲	۰,۰۰۵
EC11	۰,۱۳۶	۰,۰۵۷	۰,۰۳۶	۰,۰۰۷	۰,۰۰۷
EC12	۰,۰۷۰	۰,۰۷۸	۰,۰۲۰	۰,۰۱۵	۰,۰۰۶
EC13	۰,۱۰۳	۰,۰۳۴	۰,۰۳۲	۰,۰۲۷	۰,۰۱۵
EC14	۰,۰۹۳	۰,۰۲۲	۰,۰۵۵	۰,۰۰۴	۰,۰۰۷
EC15	۰,۰۸۵	۰,۰۵۵	۰,۰۳۲	۰,۰۱۷	۰,۰۰۲
EC16	۰,۰۷۴	۰,۰۶۱	۰,۰۳۲	۰,۰۱۴	۰,۰۰۴
EC17	۰,۰۷۳	۰,۰۷۴	۰,۰۲۷	۰,۰۱۵	۰,۰۲۱
EC18	۰,۰۷۳	۰,۰۸۷	۰,۰۱۷	۰,۰۱۵	۰,۰۰۵
EC19	۰,۰۵۶	۰,۰۶۵	۰,۰۳۲	۰,۰۱۴	۰,۰۱۶

منبع: یافته‌های پژوهش، (۱۳۹۹)

می‌شود. منظور از بزرگ‌ترین عدد، یعنی عددی که بیش‌ترین ارزش مثبت را داراست و کوچک‌ترین یعنی دارای بیش‌ترین ارزش منفی. پس اگر معیار ما از نوع منفی باشد، بزرگ‌ترین عدد برعکس می‌شود.

۴) تعیین مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس نرمال وزنی:

بالاترین و پایین‌ترین هر یک از مقادیر در هر معیار را با توجه به جدول ذیل شناسایی و به ترتیب به‌عنوان F_i^+ و F_i^- نامیده

$$F_i^+ = \text{Max}F_{i,j}, \quad i = 1, 2, \dots, m$$

$$F_j^- = \text{Min}F_{i,j}, \quad j = 1, 2, \dots, n$$

جدول ۹) تعیین مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس نرمال وزنی هر گزینه

ارزش ماتریس	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
f max	۰.۱۳۴	۰.۰۸۷	۰.۰۴۰	۰.۰۳۲	۰.۰۲۳
f min	۰.۰۲۸	۰.۰۲۳	۰.۰۱۴	۰.۰۰۷	۰.۰۰۲
f+ - F-	۰.۰۹۳	۰.۰۷۳	۰.۰۳۵	۰.۰۳۴	۰.۰۲۴

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۵) محاسبه فاصله گزینه‌ها از راه‌حل ایده‌آل:

این مرحله، محاسبه فاصله هر گزینه از راه‌حل ایده‌آل و سپس حاصل جمع آن‌ها برای ارزش نهایی براساس روابط ذیل است:

$$S_i = \sum_{j=1}^n w_j (F_j^+ - F_{ij}) / (F_j^+ - F_j^-) \quad R_i = \text{Max}_j [w_j (F_j^+ - F_{ij}) / (F_j^+ - F_j^-)]$$

آمده از تفاضل مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس نرمال وزنی کسر و در وزن هر معیار ضرب می‌گردد. مجموع مقادیر معیارهای مختلف در هر گویه جمع و برترین رتبه به عنوان ارزش مقدار سودمندی و بدترین رتبه بر اساس ارزش مقدار نارضایتی در هر گویه به دست می‌آید که مقادیر فوق براساس روابط مذکور به شرح جدول ذیل می‌باشند.

جایی که S_i بیان‌گر نسبت فاصله گزینه i ام از راه‌حل ایده‌آل مثبت (بهترین ترکیب یا شاخص مطلوبیت) و R_i بیان‌گر نسبت فاصله i ام از راه‌حل ایده‌آل منفی (بدترین ترکیب یا شاخص نارضایتی) است.

به منظور محاسبه فاصله گزینه‌ها از راه‌حل ایده‌آل مثبت و ایده‌آل منفی ابتدا مقادیر ماتریس نرمال وزنی از بالاترین مقدار ارزش ماتریس نرمال وزنی F_j^+ کسر می‌گردد. سپس مقادیر به دست

جدول ۱۰) محاسبه فاصله گزینه‌ها از راه‌حل ایده‌آل براساس تکنیک ویکور

علامت اختصاری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مقدار سودمندی S	مقدار نارضایتی R
EC1	۰.۰۴۳	۰.۰۰۰	۰.۰۳۶	۰.۰۲۸	۰.۰۱۹	۰.۱۲۴	۰.۰۶۳
EC2	۰.۰۶۲	۰.۰۴۸	۰.۰۰۹	۰.۰۱۰	۰.۰۱۵	۰.۱۴۵	۰.۰۵۶
EC3	۰.۰۶۲	۰.۰۳۴	۰.۰۰۰	۰.۰۲۵	۰.۰۱۴	۰.۱۳۵	۰.۰۷۱
EC4	۰.۰۹۸	۰.۰۷۴	۰.۰۰۶	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۱۷۱	۰.۰۹۸
EC5	۰.۰۷۰	۰.۰۴۲	۰.۰۰۳	۰.۰۱۴	۰.۰۱۳	۰.۱۳۸	۰.۰۵۰
EC6	۰.۰۳۵	۰.۰۶۰	۰.۰۰۲	۰.۰۲۲	۰.۰۱۰	۰.۱۲۲	۰.۰۳۰
EC7	۰.۰۶۴	۰.۰۵۴	۰.۰۱۷	۰.۰۱۰	۰.۰۰۵	۰.۱۴۵	۰.۰۴۶
EC8	۰.۰۳۸	۰.۰۰۳	۰.۰۳۲	۰.۰۲۷	۰.۰۲۰	۰.۱۲۱	۰.۰۵۸
EC9	۰.۰۴۲	۰.۰۲۶	۰.۰۲۴	۰.۰۳۱	۰.۰۲۰	۰.۱۲۳	۰.۰۵۳
EC10	۰.۰۲۸	۰.۰۲۵	۰.۰۱۸	۰.۰۲۸	۰.۰۱۸	۰.۱۲۹	۰.۰۲۴
EC11	۰.۰۰۰	۰.۰۴۰	۰.۰۱۵	۰.۰۳۴	۰.۰۱۷	۰.۱۰۵	۰.۰۴۱
EC12	۰.۰۴۶	۰.۰۲۹	۰.۰۱۲	۰.۰۱۶	۰.۰۱۷	۰.۱۲۰	۰.۰۵۴
EC13	۰.۰۳۱	۰.۰۶۲	۰.۰۲۶	۰.۰۱۵	۰.۰۰۸	۰.۱۳۷	۰.۰۶۲
EC14	۰.۰۴۴	۰.۰۲۶	۰.۰۰۵	۰.۰۲۴	۰.۰۱۵	۰.۱۵۳	۰.۰۴۲
EC15	۰.۰۵۱	۰.۰۱۱	۰.۰۱۶	۰.۰۲۵	۰.۰۲۲	۰.۱۱۹	۰.۰۵۲
EC16	۰.۰۴۵	۰.۰۲۶	۰.۰۱۸	۰.۰۲۳	۰.۰۱۶	۰.۱۳۱	۰.۰۴۴
EC17	۰.۰۴۲	۰.۰۲۱	۰.۰۲۵	۰.۰۲۷	۰.۰۱۲	۰.۱۲۰	۰.۰۴۲
EC18	۰.۰۵۲	۰.۰۰۷	۰.۰۲۴	۰.۰۲۷	۰.۰۱۵	۰.۱۳۰	۰.۰۵۳
EC19	۰.۰۷۰	۰.۰۳۱	۰.۰۱۷	۰.۰۱۶	۰.۰۰۵	۰.۱۲۴	۰.۰۵۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

در این پژوهش براساس محاسبات، مقادیر بیش‌ترین و کم‌ترین مقدار سودمندی و نارضایتی به شرح جدول ذیل به دست آمده است

S ⁻	S ⁺	R ⁻	R ⁺
(کم‌ترین سودمندی)	(بیش‌ترین سودمندی)	(کم‌ترین نارضایتی)	(بیش‌ترین نارضایتی)
۰.۱۶۵	۰.۱۰۳	۰.۰۹۸	۰.۰۲۵

۶) محاسبه مقدار ویکور (Qi):

در رابطه فوق $R^- = \text{Min } R$; $R^+ = \text{Max } R$; $S^- = \text{Min } S$; $S^+ = \text{Max } S$ و وزن استراتژی اکثریت موافق معیار بنابراین هنگامی که مقدار V بزرگ‌تر از 0.5 باشد، شاخص Q_i منجر به اکثریت موافق می‌شود و هنگامی که مقدار آن کم‌تر از 0.5 می‌شود، شاخص Q_i بیان‌گر نگرش توافقی متخصصان ارزیابی است (غفاری‌گیلان‌ده و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۳). مقدار Q_i در این پژوهش برای هر یک از مؤلفه‌های مورد بررسی به شرح جدول ذیل است.

یا حداکثر مطلوبیت گروهی است. بیان‌گر نسبت فاصله از راه‌حل ایده-آل مثبت گزینه A_m و به عبارت دیگر؛ موافقت اکثریت برای نسبت A_m است. بیان‌گر نسبت فاصله از راه‌حل ایده‌آل منفی گزینه A_m و به عبارت دیگر؛ مخالفت اکثریت با نسبت A_m است.

جدول (۱۲) محاسبه شاخص تکنیک ویکور برای هر مؤلفه یا متغیر (جدول نهایی تکنیک ویکور)

مؤلفه‌های اثرگذار بر کیفیت (معیشت) زندگی مردم	متغیرها و گویه‌های پژوهش	علامت اختصاری	مقدار اثرگذاری Q
مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی	مشارکت جوامع محلی	EC1	۰.۷۵۵
	گذران اوقات فراغت	EC2	۰.۴۳۷
	اعتماد	EC3	۰.۵۶۱
	تعامل و همبستگی اجتماعی	EC4	۰.۰۰۰
	امکانات رفاهی	EC5	۰.۳۷۵
مؤلفه‌های اقتصادی	احساس رضایت از گردشگر	EC6	۰.۵۳۶
	پس‌انداز	EC7	۰.۸۱۸
	درآمد	EC8	۰.۷۷۰
	وجود فرصت‌های شغلی	EC9	۰.۸۰۵
مؤلفه‌های زیست‌محیطی	فرصت‌های شغلی	EC10	۰.۸۲۰
	قابلیت زمین	EC11	۰.۵۶۶
	قابلیت آب	EC12	۰.۵۳۸
	دام	EC13	۰.۷۶۶
	احساس از وضعیت سلامت	EC14	۰.۶۱۱
	دسترسی به منابع طبیعی	EC15	۰.۳۶۶
مؤلفه‌های کالبدی-زیرساختی	کیفیت مسکن	EC16	۰.۶۹۱
	وجود و دسترسی آسان به خدمات و امکانات	EC17	۰.۷۳۱
	دسترسی به ماشین‌آلات کشاورزی	EC18	۰.۶۶۳
	حمل‌ونقل عمومی	EC19	۰.۲۷۲

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

در این مرحله براساس مقادیر Q_i محاسبه شده در گام قبل نسبت به رتبه‌بندی گزینه‌ها اقدام می‌شود. مقدار Q_i به دست آمده بیان‌گر نظر ساکنان محلی در خصوص میزان تأثیر مؤلفه‌های کیفیت

رتبه‌بندی گزینه‌ها براساس مقدار Q_i :

زندگی و معیشت در چهار بعد اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی-زیرساختی دشت لوت و بررسی وضعیت مؤلفه‌ها جهت یافتن مهم‌ترین مؤلفه‌ها جهت بالا بردن هر چه بیشتر کیفیت زندگی ساکنان این منطقه هست. با توجه به نتایج به دست آمده از جدول نهایی تکنیک ویکور مشخص شد که مؤلفه‌های اقتصادی شامل فرصت‌های شغلی به همه طبقات جامعه با امتیاز ۰,۸۲۰ به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه تأثیرگذار در بالا بردن کیفیت زندگی است یعنی با برنامه‌ریزی صحیح در این بخش می‌توان سطح رفاه اقتصادی افراد را بالا برد در نتیجه بر روی کیفیت زندگی آن‌ها به صورت مستقیم اثرگذار خواهد بود و پس از آن افزایش وجود فرصت‌های شغلی با امتیاز ۰,۸۰۵ و پس‌انداز با امتیاز ۰,۸۱۹ و در نهایت درآمد مردم محلی منطقه و متولیان با امتیاز نهایی ۰,۷۷۰ در رتبه‌های بعدی مهم‌ترین مؤلفه‌های اقتصادی در بالا بردن کیفیت زندگی محسوب می‌شوند جرم و جنایت از جمله مؤلفه‌های کم‌اهمیت جهت بالا بردن کیفیت زندگی محسوب می‌شود چون در این زمینه هیچ برنامه‌ریزی مثبت و کارآمدی برای منطقه انجام نشده است. در ادامه نیز مؤلفه‌هایی هم‌چون دام با امتیاز ۰,۷۶۶ در بخش زیست‌محیطی و مشارکت جوامع محلی با امتیاز ۰,۷۵۵ در بخش اجتماعی و فرهنگی در رتبه‌های بعدی مؤلفه‌های تأثیرگذار مثبت بر کیفیت زندگی مردم محدوده مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

گردشگری به عنوان ابزاری توان‌مند، امروزه نقش غیرقابل‌انکاری در تغییر و شکل‌دهی محیط پیرامون دارد و می‌تواند جریان کار و فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را هدایت و در این اثنا با برنامه‌ریزی و مدیریت عقلایی، سود سرشاری را عاید دولت و مناطق پیرامون اعم از شهرها و روستاها نماید. در این راستا پژوهش حاضر به تحلیل اثرات گردشگری بیابانی بر جوامع کوچک پرداخته است. منطقه کویر شهداد با انواع عارضه‌های طبیعی که در آن وجود دارد، از جمله ریگستان، کلوته‌ها، رودهای دائمی و فصلی، گندم‌بریان و غیره ... مقصدی اصلی برای فعالیت‌های اکوتوریسم، ژئوتوریسم، ماجراجویانه، طبیعت‌گردی و ورزشی در دل کویر است که بهشتی برای علاقه‌مندان به طبیعت‌کویری محسوب می‌شود و مقصدی است که با توجه به اصول توسعه پایدار موجبات ایجاد منافع ذی‌نفعان و سرمایه‌گذاران را فراهم می‌نماید. بر این اساس در شهر شهداد میزان رضایت مردم محلی مورد نظر از مؤلفه‌های گردشگری تأثیرگذار بر روی کیفیت زندگی آن‌ها و عملکرد مسئولین بسیار بالا است، این عبارت را می‌توان با سطح اطمینان بسیار بالایی تأیید نمود. به طوری که می‌توان به طور یقین بیان نمود که ساکنان شهر شهداد (واقع در

دشت لوت) و میزان رضایت آن‌ها از مؤلفه‌های موجود در بخش‌های مختلف کیفیت زندگی بالا است و باعث گردیده به صورت مستقیم بر روی کیفیت زندگی هر یک از آنان تأثیرگذار باشد ولی با تمامی این تفاسیر سعی بر آن گردیده که از طریق به سنجش اثرگذاری مثبت یا منفی تمامی HOLSAT مدل بخش‌های موجود اعم از اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی-زیرساختی بپردازیم که نتایج نشان داد جز در بخش زیست‌محیطی که اکثریت عامل بازدارنده در بالا بردن کیفیت زندگی مردم محلی است در دیگر بخش‌ها اکثریت عامل توسعه کیفیت زندگی آن‌ها است در بخش زیست‌محیطی هم سوء مدیریت در توسعه بخش گردشگری عاملی بر عدم توسعه این مقوله گردیده است. پس با این تفاسیر می‌توانیم بیان کنیم فرضیه مورد نظر در بخش رضایت از مؤلفه‌های کیفیت زندگی مورد تأیید قرار می‌گیرد و تلاش بیش از پیش مسئولین شهر شهداد را در راستای توسعه کیفی سطح زندگی مردم این مناطق می‌طلبد. مؤلفه‌های تأثیرگذار گردشگری بر کیفیت زندگی در سطح مطلوبی از منظر مردم محلی بر کیفیت زندگی آن‌ها اثرگذار است، با این تفاسیر می‌توان این گونه استدلال نمود که فرضیه مورد نظر تا سطح بسیار بالایی مورد تأیید است و مؤلفه‌های مبنا قرار گرفته را می‌توان در توسعه کیفی سطح زندگی از منظر مردم محلی بسیار اثرگذار دانست. با بررسی و تبیین صورت گرفته در زمینه‌های مؤلفه‌ای که بر اساس پذیرش‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی در این جامعه بومی بر اساس فعالیت‌های گردشگری صورت گرفت، نتایج نشان داد که در کل فعالیت‌های گردشگری دشت لوت تأثیر اندکی بر سرمایه‌ها و دارایی‌های معیشتی مردم محلی داشته است؛ لذا برای افزایش منافع گردشگری این موارد پیشنهاد می‌شود: تقویت و گسترش بازارها و بازارچه‌های محلی، اختصاص وام با بهره‌ی مناسب توأم با معافیت‌های مالیاتی و تسهیلات نهادی برای توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری به شکل کارگاه‌های صنایع دستی و نیز مراکز ارائه خدمات گردشگری در چارچوب همکاری سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با سازمان‌های ذی-ربط در راستای تقویت سرمایه‌های اقتصادی، اگر ظرفیت جامعه میزان با نظریات و مدل‌های گردشگری مورد سنجش قرار گیرد، نتایج کامل‌تر خواهد بود. اما مسئله حائز اهمیت، مدیریت آتی گردشگری در این منطقه است. باید تمهیداتی اندیشیده شود تا تهدیدات بالقوه گردشگری به خطرات بالفعل تبدیل نشود. رفع نگرانی‌های مردم و برنامه‌ریزی راهبردی می‌تواند توسعه روند گردشگری، تبادل اجتماعی را نیز هم‌چنان برقرار سازد. از مسائلی که باید به آن اشاره کرد، گسترش دامنه کارآفرینی جامعه بومی در گردشگری است. اطراف دشت لوت و شهر شهداد جاذبه‌های

به طور کافی از توان‌مندی‌ها و فرصت‌های گردشگری بهره ببرد؛ بنابراین استفاده از راهنمایان، محققان و سرمایه‌گذاران خصوصی و دولتی می‌تواند گردشگری در این شهرها را بیش از پیش توسعه دهد. بنابراین مسئله، جلوگیری از ورود عوامل بیرونی نیست، بلکه کنترل این عوامل و هدایت آن در جهت اشتغال و درآمد پایدار با حفظ منابع و ماهیت این مناطق است. با ترکیب عوامل درونی و بیرونی، با برنامه‌ریزی راهبردی و با پژوهش‌های علمی از این شهرها و شناخت فرصت‌ها و محدودیت‌ها، می‌توان به توسعه پایدار گردشگری دست یافت و ظرفیت اجتماعی، اقتصادی و محیطی را نه تنها حفظ کرده، بلکه آن را افزایش داد.

متعدد مانند، دریاچه، نیکا، رودشور، گندم بریان، کلوته‌ها و جاذبه‌های ژئوتوریستی وجود دارد که می‌تواند توسط مردم مدیریت شود و ایده‌های جدید برای بهره‌برداری از آن‌ها ارائه شود. به ویژه باید به جاذبه‌های ژئوتوریستی و اکوتوریستی منطقه اشاره کرد که در حاشیه مانده است. در واقع تفکرات مردم بیش‌تر در حوزه گردشگری ماجراجویانه و تفریحی است، در حالی که با آموزش مردم یا راهنمای بیرونی، می‌توان از بازار گردشگری علمی منطقه استفاده کرد. در واقع زمانی که شناخت بهره‌گیری از منابع گردشگری دشت لوت توسط مردم محلی انجام شود، خطر ورود عناصر بیرونی ناسازگار، کم‌تر است. نکته قابل ذکر این که اساسا بنا نیست توسعه یک بخش صرفا بومی و درونی باشد، بلکه توسعه موفق و پایدار حاصل ارتباطات درونی و بیرونی است. بدیهی است که جامعه بومی به دلیل محدودیت‌های علمی و مالی، نمی‌تواند

References

۱. Arbabian, Shirin, Zamani, Zahra, Rahimi, Masoumeh, (2014), Studying the effect of tourism on the development of entrepreneurship.
۲. Jamshidi, Alireza, Khatun-Abadi, Ahmad, (2012), Identifying the causes and factors of deprivation trap in rural communities of Ilam province.
۳. Jamapour, Mahmoud, Ahmadi, Shokofeh, (2013), the impact of tourism on sustainable rural livelihoods (case study: Barqan village, Saujblag city).
۴. Jumapour, Mahmoud, Kiyomarth, Narjes, (2013), Investigating the effects of tourism on people's assets and livelihood activities in the framework of sustainable tourism livelihoods (case study: Ziarat village).
۵. Jamapour, Mahmoud, Mirlatfi, Mahmoudreza, (2018), The role of indigenous knowledge and the function of the traditional system of cooperative management of water resources in sustainable rural livelihoods.
۶. Hassanpour, Mahmoud, Ahmadi, Zeinab, Eliasi, Hassan, (2012), Determining the capacity of accepting tourism in the desert areas of Iran (case study: Shahdad, Maranjan, Band Rig and Masr, Farahzad).
۷. Heydari-Bakhsh, Marzieh, (2007), a comparative study of the standards of parks and green spaces in the city of Isfahan with the existing standards (case study: green spaces on the border of Zayandeh-Rood).
۸. Dadashpour, Hashem, Hossein-Abadi, Saeed, (2013), analysis of the role of empowering residents in physical-environmental improvement of informal settlements (case study: Sharq-Kal range from the perspective of Sabzevar city).
۹. Rezvani, Mohammadreza, Bayat, Nasser, (2013), analysis of the place of rural tourism in the country's development plans with an emphasis on five-year national development plans.
۱۰. Cultural Heritage and Tourism Organization of Kerman Province, (2019).
۱۱. Alipour, Abbas, Hashemi, Seyed Mostafi, Khalifa, Ibrahim, Moradi, Abolfazl, (2016), The role of tourism in sustainable social development of desert and desert areas (case study: Kerman province).
۱۲. Fadelnia, Gharib, Kayani, Akbar, Mahmoudian, Heshmatullah, (2013), locating and prioritizing and topping system of urban parks using the method of hierarchical analysis

- of geographic information (case study: Shahr al-Shatar).
۳۳. Lotfi, Siddiq, (2008), The concept of quality of urban life.
۴۴. Mokhtari, Marzieh, Nazari, Javad, (2009), Sociology of quality of life
۵۵. Vezin, Narges, Barqi, Hamid, Tabatabaei, Seyed Mohammad, (2016), evaluation of the effects of desert tourism development on rural communities (case study: villages of Jarqouye-Alia and Ben-Roud districts of Isfahan).
۶۶. Hashemi, Seyed Mostafi, Karimi Pashaei, Sajjad, Khalifa, Ebrahim, (2018), Prioritizing the potential of tourism development in desert and desert areas (case study: Kerman province).
۷۷. C. P. Lo, and J. Faber Benjamin, "Integration of land sat thematic mapper and census data for quality of life assessment", *Remote Sensing of Environment*, 62(2):143-777, 777.
۸۸. Chambers, R. (1995). Poverty and livelihoods: whose reality counts?, *Environment and Urbanization*, 7(1): 173-204.
- DFID. (1999). Sustainable Livelihoods Guidance Sheets, London, UK: DFID.
۹۹. J. Leitmann, C. Bartone, and J. Bernstein, "Environmental management and urban development issues and options for Third World cities". *Environment and Urbanization*, 4(2), 131-140, 1992.
۱۰۰. Jhon Tribe & Tim Snaith, From SERVQUAL to HOLSAT: holiday Satisfaction in Varadero, Cuba: *Tourism Management*, 8888V Wl 99N N1. ... -44.
۱۱. Lee, Yung-Jaan. (2008), Subjective Quality of Life Measurement in Taipei, *Building and Environment*, 43.
۱۲. Liu, B.C. (1976). *Quality of Life Indicators in US Metropolitan Areas: A Statistical Analysis*, Praeger, New York.
۱۳. Mahdi, G. Shivakoti, G. and Schmidt-Vogt, D. (2009). Livelihood change and livelihood sustainability in the uplands of Lembang Subwatershed, West Sumatra, Indonesia, in a changing natural resource management context, *Environmental Management*, 43: 84-99.
۴۴. Mbaiwaa, J.E. and Stronzab, A. (2010). The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta, Botswana, *Journal of Sustainable Tourism*.
- Nyaupane, G.P. (2011). Linkages among biodiversity, livelihood, and tourism, *Annals of Tourism Research*, 38(4): 1344-6666.
۵۵. Paul, B.G. and Reinhard-Vogl, C.H. (2013). Organic shrimp aquaculture for sustainable household livelihoods in Bangladesh, *Ocean and Coastal Management*.
- Scoones I. (1998). Sustainable Rural Livelihoods, a Framework for Analysis, IDS Working Paper No. 72.
۶۶. Massam, B.H. (2002), "Quality of life: Public planning and private living. *Progress in Planning*, 58: ۱۱۱ –227.
۷۷. Megone, C. (1990). The quality of life: Starting from Aristotle. In: Baldwin, S., Godfrey, C., Propper C. (Eds.), *Quality of Life: Perspectives and Policies*. Biddles, London.
۸۸. Mishra, Monalisha, Mishra, Kamal Kant & Subudhi, A. P., (2014). Urban sprawl mapping and land use change analysis using remote sensing and GIS (Case study of Bhubaneswar City, Orissa). Retrieved from www.gisresources.com.
۹۹. Nazarian, A. (2009). Dynamics of Iran's Urban System. Publication of Mobtakeran, Tehran.
۱۰۰. Santos, L.D., Martins, I. (2007). Monitoring Urban Quality of Life: The Porto Experience. *Social Indicators Research*, 80: 411–425.
۱۱. Sun, Cheng, Zhi-feng, W., Zhi-qiang, L., Na, Y. & Jian-bing, W., (2013). Quantifying different types of urban growth and the change dynamic in Guangzhou using multi-temporal remote sensing data. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 21(April), 409–417.
۱۲. Truong, T. H., & Foster, D. 2006. Using HOLSAT to evaluate tourist satisfaction at destinations: The case of Australian holidaymakers in Vietnam *Tourism management*.
۱۳. Wakode, Hemant Balwant, Klaus, Baier, Ramakar, Jha. & Raffig, Azzam, (2014) Analysis of urban growth using Lands at TM/ETM data and GIS- a case study of Hyderabad, India. *Arabian Journal of Geosciences*, (1), 109-121.
۴۴. Wu Wei-Wen. (2009) "Exploring core competencies for R&D technical professionals". *Expert Systems with Applications*. Vol. 36 pp. 9574–9579.